

Täysistunto

Keskiviikko 23.5.2018 klo 13.59—17.28

9. Lakialoite laiksi rikoslain 20 luvun 1 §:n muuttamisesta

Lakialoite LA 18/2018 vp Johanna Ojala-Niemelä sd

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 9. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Keskustelu

17.16 **Johanna Ojala-Niemelä sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tässä tänä iltana jo käsiteltiin, sivuttiin, samantyyppistä edustaja Heinosen tekemää lakialoitetta asiasta. Tavoite meillä on sama, keino vähän eri. Tämä liittyy tapaukseen, joka herätti viime vuoden keväällä paljon huomiota, jossa syyttäjä haki 22-vuotiaalle miehelle tuomioita lapsen törkeän hyväksikäytön lisäksi törkeästä raiskauksesta. Korkein oikeus kuitenkin linjasi, ettei sukupuoliyhteys 10-vuotiaan kanssa ollut raiskaus.

Lakialoite koskee siis rikoslain 20 luvun 1 §:n muuttamista. Siihen esitetään lisättäväksi tarkennuksia, joiden tarkoituksena on liittää uhrin henkisen kypsymättömyyden hyväksi käyttäminen nykyistä selkeämmin raiskaustunnusmerkistön piiriin. Lisäksi esitetään rajattuja muutoksia, joilla korostetaan uhrin oman pätevän tahdonmuodostuksen merkitystä tunnusmerkistön täyttymistä arvioitaessa.

Nykymuodossaan momentin mukaan raiskauksesta tuomitaan myös se, joka on sukupuoliyhteydessä toisen kanssa käyttämällä hyväkseen sitä, että toinen on tiedottomuuden, sairauden, vammaisuuden, pelkotilan tai muun avuttoman tilan takia kykenemätön puolustamaan itseään tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan. Kriteeristö on aiheuttanut vaikeaa rajanvetoa suhteessa nuoren lapsen kypsymättömyyden hyväksi käyttämiseen. Riittävän nuoren lapsen ei voida katsoa olevan sillä tavalla kykenevä muodostamaan seksuaalista kanssakäymistä koskevaa tahtoaan, että hän voisi pätevällä tavalla antaa suostumuksensa. Tätä ei oikeuskäytännössä ole yleensä kuitenkaan pidetty voimassa olevan kriminalisoinnin tarkoittamana muuna avuttomuutena, mikä on tarkoittanut, että tuomioistuimien on joutunut arvioimaan varsin nuortenkin lasten antamaa suostumusta tunnusmerkistön täyttymiseen vaikuttavana tekijänä.

Tämän vuoksi momenttiin esitetään lisättäväksi maininta henkisestä kypsymättömyydestä yhtenä seikkana, joka ilmentää momentissa tarkoitettua tunnusmerkistön täyttävää kyvyttömyyttä tahdonmuodostukseen tai sen ilmaisemiseen. Muutoksella on tarkoitus selkeyttää sitä, että uhrin nuoresta iästä johtuvan henkisen kehitystason hyväksi käyttäminen voi itsessään tehdä teosta raiskauksen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 54/2018 vp

Raiskauksen tunnusmerkistö täytyisi näissä tapauksissa kolmen kriteerin pohjalta. Ensimmäkin vaadittaisiin henkistä kypsymättömyyttä. Toiseksi henkisen kypsymättömyyden olisi oltava sellaista, että uhri on siitä johtuen kykenemätön pätevästi muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan tai puolustamaan itseään. Kolmanneksi vaadittaisiin, että uhrin kanssa ollaan sukupuoliyhteydessä käyttäen hyväksi tätä tilaa.

Henkinen kypsymättömyys ei olisi sidottu mihinkään tiettyyn ikään, vaan asia olisi tuomioistuimen arvioitavissa. Henkisen kypsymättömyyden arviointiin voi vaikuttaa muun muassa tekijän huomattavasti uhrin vanhempi ikä tai muu auktoriteettiasema, joka osaltaan vielä heikentää uhrin kykyä oman tahdon muodostukseen. Kun tunnusmerkistö kuitenkin edellyttäisi, että uhri tuosta henkisestä kypsymättömyydestä johtuen on kykenemätön muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan tai puolustamaan itseään, on kypsymättömyyden oltava merkittävää. Tällöin puhuttaisiin useimmiten esimurrosikäisistä lapsista. Kuten jo nykyisessä laissa mainittujen avuttomuuden muotojen kohdalla, rikostunnusmerkistö täytyisi henkisen kypsymättömyyden hyväksi käyttämisen kautta. Tämä tarkoittaisi, että tekijän on katsottava voineen ymmärtää uhrin avuttomuuden ja että tekijä on käyttänyt tätä avuttomuutta ja uhrin alisteista asemaa hyväkseen.

Mainittujen muutosten lisäksi 2 momentin tahdon muodostumista ja ilmaisemista koskevaan kriteeriin ehdotetaan vielä lisättäväksi vaatimus tämän tahdonmuodostuksen pätevyydestä. Tällä halutaan korostaa sitä, että arvioitaessa kriteeristön täyttymistä on arvioitava nimenomaan henkilön tosiasiallisia edellytyksiä muodostaa ja ilmaista tilanteessa tahdonsa vapaasti. Näin harkinnassa on annettava painoarvoa nimenomaan uhrin tosiasiallisille olosuhteille.

Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi järjestystä, jolla pykälässä esitetään tahdon muodostaminen, tahdon ilmaiseminen ja itsensä puolustaminen. Näin korostetaan, että raiskauksen tunnusmerkistön kannalta avainasemassa on teon kohteen oma tahto ja sen muodostaminen. Tahdon ilmaiseminen tai itsensä puolustaminen tahdon ilmaisuna ovat siten seurausta tästä tahdosta, eikä tahdon ulkoisten ilmausten puuttumisen perusteella siten voida automaattisesti poissulkea kriminalisoinnin kriteeristön täyttymistä. Tällä perusteella ehdotan rikoslain 20 luvun 1 §:n muuttamista.

Myös oikeusoppineet ovat nähneet sen, että tältä osin lainsäädäntö ei ole kunnossa. Ongelmia on sekä lain tulkinnassa että nykyisessä rikoslaissa. Säädöksiä on muutettu vähän sieltä täältä, joten laista on tullut vaikeasti tulkittava. Muun muassa professori Tolvanen sanoi, että painopisteen pitäisi olla siinä, kykeneekö kumpikin osapuoli ilmaisemaan tai muodostamaan tahtoa, ja hänen näkemyksensä mukaan, mihin itseenkin yhdyn, ei alle 10-vuotias ole kykenevä ilmaisemaan, haluaako seksiä.

Jos tämä rangaistus olisi mennyt toisin, niin tuomio törkeästä raiskauksesta olisi pidentänyt rangaistusta vuodella tai kahdella.

17.22 **Jari Myllykoski vas:** Arvoisa herra puhemies! Ensimmäkin täytyy kiittää edustaja Ojala-Niemelää tästä erittäin hyvästä ja seikkaperäisestä perustelusta, miksi tämä lakialoitte on täällä eduskunnan käsittelyssä. Aina täällä ei tule käytyä läpi niitä tekstejä, mitä lakiesitykseen liittyy, mutta tämän minä luin. Nyt kun täällä on jo puhuttu toisestakin, täytyy sanoa, että tämä on se täydentävä osuus, jonka pitäisi olla yleensä näissä asioissa, niin perusteellista ja hyvää analyysia ja valmistelua on käytetty siinä, mitkä ovat ne lakialoitteen perusteet.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 54/2018 vp

Tämä tahdonmuodostus on juuri se yksi asia, jonka pitäisi olla itsestäänselvyys. Kun puhutaan raiskauksista, niin tämän tahdonmuodostuksen suhteen mennään sitten jo yli sen, että ollaan täysi-ikäisiä, tilanteisiin, joissa se ihminen ei ole kykenevä muodostamaan sitä omaa tahtoaan, ollaan sitten missä ikäryhmässä hyvänsä. Jos meillä on tilanne, missä ihminen ei ole kykenevä arvioimaan omaa tahdonmuodostustaan, niin se pitäisi tuoda tähän mukaan. Tässä kohtaa olisin todella mielissäni, jos tämä lain 20 luvun 1 § saisi juuri tämänkaltaisia piirteitä.

Mutta yleensä tämän päivän keskusteluihin: Toivoisin vielä, että vaikka me puhumme tuomioiden pituudesta, siitä, että nyt eduskunta näkee — punavihreä oppositioikin — että tuomioitten piteneminen parantaa tuomittuja, niin meidän pitäisi huomioida, kuinka tässäkin lainsäädäntövalmistelussa ja tässä rikosmuodossa me voimme samalla kertaa viedä eteenpäin rikoksen uhrien parantumista. Eli se meiltä puuttuu tämän illan keskustelusta, miten me tuotamme sitä ja kenenkä vastuulla on sen parantumisen korvaaminen, ja tämä pitäisi tuoda sen rikoksen tekijän vastuulle, että se korvausvelvollisuus tämän rikkoutuneen ihmisen korjaamisesta on sen rikoksen tekijän vastuulla. Toivoisin, että sitä keskustelua käydään, ehkä ei tänä iltana mutta jossakin muussa kohtaa.

17.25 Eeva-Maria Maijala kesk: Arvoisa puhemies! Olen erittäin kiitollinen edustaja Ojala-Niemelälle, että hän on ottanut nämä asiat myöskin tänään keskusteltavaksi. On hyvä, että keskustellaan tästä paljon, useaan otteeseen, ja toivon mukaan me saamme myöskin tänne tiettyjä lakimuutoksia juuri tästä rikoslain 20 luvusta päätökseen asti, niin että voimme todellakin kiristää rangaistuksia. Juuri lasten osalta tilanne on se, että se pitäisi nyt saada muutettua.

Olen itse jättänyt tänä keväänä lakialoitteen rikoslain 20 luvun 7 §:n muuttamisesta. Minun esityksessäni oli se, että muutetaan 7 § lapsen raiskaamiseksi, eli olisi lapsen raiskaus se nimike, ei olisi enää lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tai mikään törkeä hyväksikäyttö vaan todellakin puhuttaisiin suoraan asiasta lapsen raiskaus.

Ongelmanahan olisi sitten se, tuleeko tällaisesta törkeästä lapsen sukupuolisesta hyväksikäytöstä minkälainen rangaistus. Eli jos on yli 2 vuotta vankeutta, niin silloin se on aina tuomittava ehdottomana vankeusrangaistuksena. Sen vuoksi esitin tässä omassa lakialoitteessani, että jos rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava lapsen raiskauksesta vankeuteen vähintään 2 vuodeksi ja 6 kuukaudeksi ja enintään 10 vuodeksi. Eli esitin tässä, että rangaistus olisi aina enemmän kuin 2 vuotta eli 2,5 vuotta, jolloin se olisi aina ehdottomasti ehdoton tuomio eikä sitten olisi tällaisia keventäviä perusteita, joiden takia olisi sen jälkeen tuomittu ehdollisena, mitä ei todellakaan kukaan voi hyväksyä, sillä varsinkin alle 10-vuotias lapsi ei voi tietää, mistä tässä asiassa on kysymys. Kyllä meillä aikuisilla pitää olla omat velvollisuutemme asioitten hoitamisessa ja myöskin sen mukaisen lainsäädännön tekemisessä.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin lakivaliokuntaan.